

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.01.2013, sp. zn. 21 Cdo 808/2012, ECLI:CZ:NS:2013:21.CDO.808.2012.1

Číslo: 38/2013

Právní věta: O právní úkon mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou, nebo který dlužník učinil ve prospěch této osoby ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák., jde tehdy, jestliže dlužník a druhá strana byli v postavení osob sobě navzájem blízkých v době, kdy byl právní úkon učiněn.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.01.2013

Spisová značka: 21 Cdo 808/2012

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odporovatelnost, Osoba blízká

Předpisy: § 116 obč. zák.
§ 42a obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se žalobou podanou u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou dne 13. 1. 2010 domáhala určení, že darovací smlouva ze dne 4. 7. 2007, kterou Z. P. (strýc žalovaného) převedl na žalovaného „rodinný dům č. p. 1290, zapsaný na listu vlastnictví č. 1759, obec K.“, s právními účinky vkladu práva do katastru nemovitostí ke dni 9. 7. 2007, je vůči žalobkyni právně neúčinná. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že uvedenou darovací smlouvou došlo ke zkrácení její vymahatelné pohledávky ve výši 421 113,72 Kč s příslušenstvím, která jí byla vůči Z. P., zemřelému dne 2. 3. 2008 (a spolu s ním vůči M. R., A. R. a R. H.), přiznána rozsudkem Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 13. 9. 2006, jenž nabyl právní moci dne 7. 12. 2006, a pro kterou byla usnesením Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 15. 6. 2007 nařízena exekuce. Žalobkyně se domnívá, že žalovaný a Z. P. byli osobami blízkými, neboť „se jedná o darovací smlouvu (tj. bezplatný převod vlastnického práva)“, že žalovaný si byl vědom toho, že „zůstavitel má více pohledávek již před převodem vlastnického práva k nemovitosti“ a že Z. P. při převodu nemovitosti jednal s úmyslem zkrátit žalobkyni na jejích právech.

Žalovaný namítal, že o dluhu svého strýce Z. P., se kterým měl „velmi dobré vztahy“, a tedy ani o tom, že uzavřením darovací smlouvy měl Z. P. v úmyslu zkrátit žalobkyni jako svého věřitele, „neměl povědomí“.

O k r e s n í s o u d v Rychnově nad Kněžnou rozsudkem ze dne 7. 3. 2011 určil, že „darovací smlouva ze dne 4. 7. 2007, kterou uzavřel žalovaný se Z. P., a kterou bylo převedeno vlastnické právo k nemovitostem, je vůči žalobkyni právně neúčinná“, a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit

žalobkyni na náhradě nákladů řízení 1000 Kč. Poté, co dovedl, že oba účastníci jsou v řízení věcně legitimováni a že žaloba byla podána ve lhůtě uvedené v ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák., dospěl k závěru, že byly splněny podmínky odporovatelnosti právním úkonům stanovené v ustanovení § 42a obč. zák., protože uzavřením darovací smlouvy ze dne 4. 7. 2007 bylo žalobkyni znemožněno, aby se úspěšně domáhala splnění své pohledávky za dlužníkem Z. P., který kromě darované nemovitosti neměl další majetek (v dědickém řízení po něm byl zjištěn jen majetek nepatrné hodnoty), a protože žalovaný a dlužník byli osobami blízkými, neboť „žalovaný byl synovcem převodce (dárce), který navíc bydlel ve stejné nemovitosti jako rodiče žalovaného“. Protože po osobě blízké se vyžaduje, aby „vyvinula dostatečné úsilí k ověření ekonomické situace převodce“ a aby „se tak ujistila, že převodem nemůže dojít k poškození práv věřitelů převodce“, a protože žalovaný „netvrdil ani neprokázal, že vyvinul jakoukoli snahu o přezkoumání poměrů převodce“, a „spokojil se se svým pocitem, že převodce žádné závazky nemá“, nemohl být žalovaný podle názoru soudu prvního stupně „v řízení úspěšný“.

K odvolání žalovaného K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 5. 10. 2011 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé „v tom správném znění, že se určuje, že darovací smlouva ze dne 4. 7. 2007, kterou bylo na žalovaného převedeno vlastnické právo ze Z. P. k nemovitostem, a to k domu č. p. 1290 na pozemkové parcele 2012/13, k pozemkové parcele č. 2012/13 a k pozemkové parcele 2012/6, všech nemovitostí v obci a katastrálním území K., zapsaných na listu vlastnictví 1759 u Katastrálního úřadu pro Královéhradecký kraj, pracoviště R., je vůči žalobkyni právně neúčinná“, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Shodně se soudem prvního stupně dovedl, že žalovaný a Z. P. byli osobami blízkými, neboť „žalovaný obýval celý dům svého strýce, zatímco strýc žalovaného bydlel v domě matky žalovaného, kam mu také byly doručovány poštovní zásilky“. Podle názoru odvolacího soudu lze stěží uvěřit tvrzení, že „by si dárcova sestra nevšimla, že dárce chodí korespondence od žalobkyně, případně od soudu“, že „by se nezajímala o to, proč tomu tak je“, a že „by se o tom nezmínila žalovanému“. Odvolací soud shledal správnými i závěry soudu prvního stupně, že darovací smlouva ze dne 4. 7. 2007, kterou dlužník převedl na žalovaného nemovitosti, jež byly jeho „prakticky“ jediným majetkem, zkracovala uspokojení vymahatelné pohledávky žalobkyně a že žalovaný neunesl břemeno tvrzení a důkazní břemeno o tom, jaké aktivní úsilí vyvinul k tomu, aby zjistil, zda převodem nemovitostí „nebudou případně kráceni věřitelé dárce, a to kupříkladu přímo dotazem na dárce“. Odvolací soud uzavřel, že žalovaný ani jeho matka nevysvětlili, „co vlastně bylo nebo mělo být důvodem darování nemovitostí žalovanému“, a že pro posouzení věci není rozhodný ani průběh řízení ve věci vedené u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou, ani „postoje dlužníků v něm“ a ani to, zda „dlužníci vlastnili byt a zda jej bylo možno zcizit a výtěžek použít na umoření dluhu“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Namítá, že mezi ním a Z. P. nebyl vztah osob blízkých a že takový závěr nelze dovést ze skutečnosti, že Z. P. bydlel v domě matky žalovaného; vztah mezi žalovaným a dlužníkem byl běžným příbuzenským vztahem, žalovaný a dlužník se navzájem nenavštěvovali a vídali se „zřídka, spíše náhodně“. Skutečnost, že matka žalovaného byla sestrou Z. P. a že mu pomáhala v domácnosti, „nijak nevypovídá“ o vztahu mezi ním a žalovaným. Závěry odvolacího soudu o tom, že lze „stěží uvěřit“ tvrzení, že by si matka žalovaného nevšimla, že Z. P. „chodí korespondence od žalobkyně, popřípadě od soudu“, že by se nezajímala o to, „proč tomu tak je“, a že by se o této skutečnosti nezmínila žalovanému, pokládá dovolatel za „spekulativní a ničím nepodložené“. Žalovaný dále namítá, že nebyl prokázán „jakýkoliv úmysl Z. P. zkrátit své věřitele“ a že bylo prokázáno, že jeho chování „nijak nenaznačovalo existenci jakéhokoliv dluhu či finančních problémů“. Dovolatel vytýká soudům, že přes návrh obou účastníků neprovedly důkazy výsledky svědků A. R., M. R. a R. H., kterými mohlo být prokázáno, že A. R. a M. R. v řízení vedeném u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou „akceptovali návrh žalobkyně“ a zavázali se splácet svůj dluh vůči ní, za který Z. P. a R. H. převzali „ručitelský závazek“, každý částkou 1000 Kč měsíčně; Z. P. tak neměl důvod se domnívat, že by „hlavní dlužníci“ A. R. a M. R. svůj dluh nespláceli. Žalovaný dovozuje přípustnost dovolání z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a

navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení, popř. aby zrušil i rozsudek soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d z r u š i l r o z h o d n u t í s o u d ů o b o u s t u p ň ů a v ě c v r á t i l s o u d u p r v n í h o s t u p ň ě k d a l š í m u ř í z e n í.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2012, neboť dovoláním je napaden rozsudek odvolacího soudu, který byl vydán před 1. 1. 2013 (srov. Čl. II bod 7. zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanovení § 237 o. s. ř.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), anebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.).

Žalovaný napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrzen. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že soudem prvního stupně nebyl vydán rozsudek, který by byl odvolacím soudem zrušen. Dovolání žalovaného proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. se nepřihlíží (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přitom není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

Protože dovolání může být podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek, je dovolatel oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu především z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.); z důvodu, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241a odst. 2 písm. a/ o. s. ř.), a z důvodu, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá

podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování (§ 241a odst. 3 o. s. ř.), lze – jak vyplývá ze znění ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. – rozhodnutí odvolacího soudu napadnout, jen je-li dovolání přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) a b) o. s. ř. Dovolací důvody uvedené v ustanoveních § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. totiž neslouží k řešení právních otázek, ale k nápravě nesprávného postupu soudu z hlediska zachování (dodržení) procesněprávních předpisů a k nápravě případného pochybení spočívajícího v tom, že odvolací soud dospěl ke skutkovému zjištění (a na něm založil své rozhodnutí), které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování. Protože pouze posouzení právních otázek, které byly v rozhodnutí odvolacího soudu řešeny, může vést k závěru o zásadním významu napadeného rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce, nejsou dovolací důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. způsobilým podkladem pro úvahu dovolacího soudu, zda napadené rozhodnutí má ve věci samé ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. po právní stránce zásadní význam.

Žalovaný ve svém dovolání mimo jiné zpochybňuje správnost skutkových zjištění odvolacího soudu o úmyslu dlužníka zkrátit žalobkyni jako svého věřitele a o vědomosti žalovaného o závazcích dlužníka a namítá vady řízení při zjišťování skutkového stavu věci spočívající v tom, že soudy nevyhověly návrhu účastníků na provedení důkazů výslechy svědků A. R., M. R. a R. H.; tím uplatnil dovolací důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. I kdyby (snad) byly jeho výhrady v tomto směru opodstatněné, nelze na základě okolností uplatněných dovolacími důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. činit – jak vyplývá z výše uvedeného – závěr o zásadním významu napadeného rozsudku odvolacího soudu po právní stránce.

Podle ustanovení § 42a odst. 1 obč. zák. se věřitel může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné; toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok vůči dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen.

Podle ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám, a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116 a § 117 obč. zák.), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat.

Smyslem žaloby podle ustanovení § 42a obč. zák. (odpůrčí žaloby) je – uvažováno z pohledu žalujícího věřitele – dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že je vůči němu neúčinný dlužníkem učiněný právní úkon, jenž zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůrčí žalobě vyhověno, pak představuje podklad k tomu, že se věřitel může na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu), vydaného proti dlužníku, domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovaným (právně neúčinným) právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, s níž nebo v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. V případě, že uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné, musí se věřitel – místo určení neúčinnosti právního úkonu – domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění. Odpůrčí žaloba je tedy právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (exekučním řízení), a to postižením věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním úkonem ušly z dlužníkovy majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního úkonu (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. [2 Cdon 1703/96](#), uveřejněný pod č. 26 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000).

Z ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. vyplývá, že odporovatelným je takový právní úkon dlužníka, který učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám; břemeno tvrzení a důkazní břemeno v tomto směru nese věřitel. Prokázání úmyslu dlužníka cum animo fraudandi není podmínkou odporovatelnosti tehdy, jestliže dlužník učinil právní

úkon s osobami jemu blízkými nebo ve prospěch těchto osob; úmysl dlužníka zkrátit jeho věřitele v takovémto případě zákon předpokládá a je na osobách dlužníkovi blízkých, aby prokázaly, že úmysl dlužníka zkrátit věřitele tehdy (tj. v době právního úkonu) nemohly i při náležité pečlivosti poznat.

V řízení o odpůrcí žalobě je – jak vyplývá z výše uvedeného – žalující věřitel povinen tvrdit a prokázat (má-li být jeho žaloba úspěšná), že dlužníkům odporovaný právní úkon (právní úkon napadený odpůrcí žalobou) zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky a současně že žalovanému (druhé straně odporovaného právního úkonu) musel být úmysl dlužníka odporovaným právním úkonem zkrátit věřitele znám, tedy že žalovaný o tomto úmyslu dlužníka při právním úkonu (v době, kdy byl učiněn) věděl nebo musel vědět. Jde-li však o právní úkon mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo o právní úkon učiněný dlužníkem ve prospěch osoby jemu blízké, nemusí žalující věřitel tvrdit ani prokazovat, že žalovanému musel být úmysl dlužníka odporovaným právním úkonem zkrátit věřitele znám; zákon v tomto případě předpokládá, že žalovaný o úmyslu dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele, žalujícím věřitelem v řízení prokázaném, věděl, ledaže žalovaný prokáže, že v době právního úkonu dlužníkům úmysl zkrátit věřitele i při náležité péči nemohl poznat (srov. např. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2001, sp. zn. [21 Cdo 1912/2000](#), uveřejněného pod č. 35 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2002).

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu nepodléhá – srov. § 241a odst. 2 a 3 a § 242 odst. 3 o. s. ř.), že rozsudkem Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 13. 9. 2006 bylo uloženo Z. P., A. R., M. R. a R. H., aby žalobkyni zaplatili 421 113,72 Kč spolu s úroky v měsíčních splátkách ve výši 2000 Kč a na náhradě nákladů řízení 16 850 Kč; protože uvedení dlužníci dlužnou částku žalobkyni nespláceli, jak jim bylo uloženo, byla usnesením Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou ze dne 15. 6. 2007 k jejímu vymožení nařízena exekuce, jejímž provedením byl pověřen soudní exekutor JUDr. A. H. Dne 4. 7. 2007 uzavřeli Z. P. jako dárce a žalovaný, který byl jeho synovcem, jako obdarovaný darovací smlouvu, kterou byly na žalovaného převedeny nemovitosti, a to dům č. p. 1290 postavený na pozemku parc. č. 2012/13 a pozemky parc. č. 2012/13 a parc. č. 2012/6 v katastrálním území K. Kromě uvedených nemovitostí neměl Z. P., který zemřel dne 2. 3. 2008, žádný jiný majetek vyšší hodnoty. V období od roku 1999 až do své smrti žil v K. u své sestry H. J., která je matkou žalovaného, a žalovaný užíval nemovitosti Z. P., které byly předmětem darovací smlouvy ze dne 4. 7. 2007.

Za tohoto skutkového stavu bylo pro rozhodnutí věci mimo jiné významné vyřešení právní otázky, za jakých podmínek mohou být strýc a synovec osobami sobě navzájem blízkými. Protože tato právní otázka dosud nebyla dovolacím soudem vyřešena, představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalovaného proti rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalovaného je opodstatněné.

Podle ustanovení § 116 obč. zák. je osobou blízkou příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel a partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

Citované ustanovení vymezuje osoby blízké dvojím způsobem, a to jednak v závislosti na určitém příbuzenství nebo manželství anebo partnerství fyzických osob, jednak v závislosti na jiných vztazích. V první kategorii jde o příbuzné v řadě přímé (srov. § 117 obč. zák.), tj. o předky a potomky (rodiče a děti, prarodiče a vnuci atd.), z příbuzných v řadě pobočné se jedná o sourozence a dále do této kategorie spadají manželé (po dobu trvání manželství) a registrovaní partneři (po dobu trvání registrovaného partnerství vzniklého podle zákona č. 115/2006 Sb. /ve znění pozdějších předpisů/). Tyto osoby jsou osobami blízkými bez dalšího, aniž by byla významná kvalita a intenzita jejich skutečných vzájemných vztahů.

Druhou kategorií osob blízkých tvoří jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž

vzájemné vztahy jsou na takové úrovni, že by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. V rodinném poměru jsou další příbuzní v pobočné řadě (srov. § 117 obč. zák.), jako jsou například strýc (teta) a synovec nebo neteř, bratrance a sestřenice atd. Za vztah obdobný poměru rodinnému lze považovat zejména vztah švagrovský (tj. vztah manžela k příbuzným druhého manžela), vztah manžela k dítěti druhého manžela, jakož i vztah druha a družky. V těchto případech je však podmínkou, aby kvalita a intenzita skutečných vzájemných vztahů osob byla taková, že by újma vzniklá jedné z těchto osob byla druhou z nich důvodně pocítoována jako její vlastní újma; tento stav přitom musí být dán u obou osob navzájem (nestačí, pocítuje-li důvodně újmu jedné z těchto osob druhá z nich jako újmu vlastní, aniž by tomu tak bylo i obráceně). Za splnění této podmínky mají jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném postavení osob sobě navzájem blízkých bez ohledu na to, zda žijí ve společné domácnosti.

Jestliže je pro posouzení právního úkonu významné, zda k němu došlo mezi osobami blízkými (a tak je tomu i v případě odporovatelnosti právního úkonu podle ustanovení § 42a obč. zák.), je nutno vzájemný vztah účastníků právního úkonu posuzovat se zřetelem k okamžiku, kdy byl právní úkon učiněn. O právní úkon, k němuž došlo mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo který dlužník učinil ve prospěch této osoby ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák., jde proto tehdy, jestliže dlužník a druhá strana byli v postavení osob sobě navzájem blízkých v době, kdy byl právní úkon proveden.

V posuzovaném případě byli účastníky darovací smlouvy ze dne 4. 7. 2007, která je odporovaným právním úkonem, dlužník Z. P. a žalovaný, kteří byli v době jejího uzavření v rodinném poměru, neboť dlužník byl strýcem žalovaného. Aby však dlužník a žalovaný mohli být pokládáni za osoby sobě navzájem blízké ve smyslu ustanovení § 116 obč. zák., musela by být – jak vyplývá z výše uvedeného – úroveň jejich skutečných vzájemných vztahů v době sjednání darovací smlouvy taková, že by újma, kterou utrpěl žalovaný (dlužník), byla dlužníkem (žalovaným) důvodně pocítoována jako jeho vlastní újma.

Odvolací soud se tím, jaká byla kvalita a intenzita skutečných vzájemných vztahů dlužníka a žalovaného v době uzavření darovací smlouvy a zda jejich úroveň byla taková, že by újma vzniklá jednomu z nich byla druhým z nich důvodně pocítoována jako jeho vlastní újma, nezabýval. Jeho závěr, že dlužník a žalovaný byli osobami sobě navzájem blízkými ve smyslu ustanovení § 116 občanského zákoníku, založený pouze na zjištění, že žalovaný užíval dům dlužníka, který na něj dlužník převedl odporovanou darovací smlouvou, zatímco dlužník bydlel v domě matky žalovaného, proto nemůže být – pro svou předčasnost – správný. Správný proto (zatím) nemůže být ani závěr odvolacího soudu, že žalovaný jako osoba blízká dlužníku neunesl břemeno tvrzení, že v době uzavření darovací smlouvy vyvinul náležitou pečlivost k rozpoznání dlužníkovu úmyslu zkrátit tímto právním úkonem žalobkyni jako svého věřitele, a tedy ani důkazní břemeno tomuto tvrzení odpovídající. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci; Nejvyšší soud jej proto podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí také na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Rychnově nad Kněžnou) k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).